

До спеціалізованої вченої
ради Д 08.727.04
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата юридичних наук, доцента

Кондратова Дмитра Юрійовича

на дисертацію Скока Сергія Георгійовича

за темою «Проблеми множинності злочинів при кваліфікації умисних вбивств», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право

Вивчення поданих Скоком Сергієм Георгійовичем рукопису й автореферату дисертації, а також публікацій здобувача за темою дослідження, дає підстави вважати, що ним було проведено ґрунтовний кримінально-правовий аналіз важливої в теоретичному та практично-прикладному плані теми, а сформульовані в роботі висновки та пропозиції, що виносяться на захист, характеризуються достатнім рівнем новизни й обґрунтованості. Надаючи оцінку дисертації в цілому, можна констатувати, що дисертант досяг поставлених перед собою цілей, роботу виконав на належному науковому та методологічному рівні. Цей загальний висновок підтверджується за основними критеріями, що покладаються в основу оцінки кандидатської дисертації.

Актуальність теми дослідження. Обрана тема відповідає спеціальності наукового пошуку та визначається, перш за все, тим, що з 2014 року за рівнем кримінальних смертей Україна знаходиться серед країн з дуже високим показником на 100 тис. населення. Фактично ми опинилися на рівні країн Латинської Америки, що не може не викликати занепокоєння як серед громадян, так і серед осіб, завданням яких є запобігання виникненню таких загроз безпеці людини. Успішність такої запобіжної діяльності багато в чому

залежить від її наукового обґрунтування, що актуалізує соціальний запит на проведення відповідних досліджень. Одним із них є рецензована праця, упровадження результатів якої у практику діяльності правоохоронних та судових органів зможе дійсно покращити ситуацію із умисними вбивствами в Україні.

Очевидно, що одним із найнебезпечніших посягань на життя людини є умисне вбивство, особливо при їх множинності, оскільки злочинець, обираючи жертву, чітко усвідомлює, що це вбивство може бути далеко не останнім в його злочинній діяльності. Це однозначно свідчить про підвищений рівень небезпеки таких осіб, а тому закон про кримінальну відповідальність має постійно вдосконалюватися з тим, щоби бути сучасним запобіжником для подібних посягань у майбутньому.

В цілому, можна з упевненістю сказати, що порушені автором у дисертаційному дослідженні проблеми та запропоновані шляхи їх вирішення також підтверджують актуальність обраної теми наукового пошуку.

Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні, обумовлюється передусім тим, що завдання дослідження, методологія і методика роботи, її науковий інструментарій виглядають обґрунтованими з точки зору вимог до наукового дослідження такого рівня.

Аналіз структури дисертаційного дослідження показує, що остання логічно пов'язана з визначеними метою, задачами, об'єктом і предметом дослідження і передбачає висвітлення тих питань, які безпосередньо стосуються обраної автором теми. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що включають сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У Першому розділі «Розвиток вітчизняного кримінального законодавства щодо множинності умисних вбивств та регулювання відповідальності за них в окремих зарубіжних країнах», що складається із двох підрозділів і висновків, здійснено огляд наукових досліджень і публікацій,

пов'язаних із предметом дисертаційного дослідження, а також обґрунтовано вибір методики його проведення.

Також простежено розвиток норм про кримінальну відповідальність за множинність умисних вбивств у вітчизняному законодавстві та відповідальність за множинність умисних вбивств у законодавстві окремих зарубіжних країн.

У Другому розділі **«Кваліфікація умисних вбивств при їх множинності»**, що складається з трьох підрозділів і висновків, дисертантом досліджено систему норм про умисне вбивство у Кримінальному кодексі України, кваліфікацію повторності та рецидиву умисного вбивства, а також кваліфікацію умисного вбивства вчиненого у сукупності з іншими злочинами.

Третій Розділ **«Спеціальні питання умисних вбивств при їх множинності»**, що включає два підрозділи і висновки, автором досліджено особливості кваліфікації умисних вбивств при конкуренції кримінально-правових норм та окреслено шляхи вирішення проблеми призначення покарання при множинності умисних вбивства.

Як позитивну рису слід відзначити ту обставину, що висновки після кожного із розділів роботи сформульовані автором досить чітко та відображають головні положення дослідження. Загалом можна зробити висновок, що структура дисертації О. Г. Скока повністю відповідає логіці наукового пошуку та дозволила авторові послідовно зупинитися на основних проблемних питаннях кваліфікації умисних вбивств при їх множинності.

Викладені у вступі та розділах основної частини дисертації положення, які стосуються постановки проблеми в цілому, окремих її аспектів, переконують у тому, що відповідні питання є теоретично і практично важливими, перспективними для наукового дослідження.

Про перспективність і доцільність, а також своєчасність звернення наукового пошуку О. Г. Скока до проблеми кримінально-правового забезпечення життя людини, свідчить те, що дисертація виконана відповідно до: Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і

науково-технічних розробок на період до 2020 року, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України № 942 від 07.09.2011 р.; Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 р., схваленого розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.11.2015 р. № 1393-р; основних напрямів наукових досліджень Науково-дослідного інституту публічного права на 2015–2020 рр., а також Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 р., схвалених постановою Загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016 р.

Про обґрунтованість отриманих даних і сформульованих висновків свідчить аналіз теоретичної основи дисертації, її інформаційного та емпіричного підґрунтя. При написанні роботи автор опрацював достатній масив наукової літератури: наукові праці фахівців, у тому числі зарубіжних, у галузі теорії права, кримінального права, кримінології, кримінально-виконавчого права, психології та ін.

Емпіричну основу дослідження становлять: 1) матеріали 117 кримінальних проваджень (кримінальних справ) щодо кваліфікації множинності умисних вбивств; 2) статистичні дані Генеральної прокуратури України щодо кількості зареєстрованих протягом 2015-2019 рр. умисних вбивств.

Зібраний теоретичний та емпіричний матеріал аналізується з використанням різноманітних методів наукового пошуку. Належна методологія дослідження є підтвердженням достовірності наукових положень, висновків і результатів, викладених у рецензованій роботі.

Наукова новизна висновків, пропозицій та рекомендацій, сформульованих у дисертації, полягає в тому, що за сутністю, характером і змістом вирішеної наукової задачі дисертація О. Г. Скока є одним з перших в науці кримінального права України комплексних монографічних досліджень, у якому розглянуто проблеми множинності злочинів при кваліфікації умисних вбивств. У рецензованому дослідженні міститься належний рівень наукової новизни. Зокрема, серед положень та висновків, запропонованих здобувачем,

заслужують на увагу наступні:

– запропоновано передбачити кримінальну відповідальність за умисне вбивство з корисливих мотивів поєднане із розбоєм, вимаганням, незаконним заволодінням транспортним засобом, бандитизмом;

– запропоновано передбачити кримінальну відповідальність за умисне вбивство, вчинене групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою, злочинною організацією.

Також наукову новизну роботи складають положення щодо *удосконалення*:

– правил кваліфікації умисного вбивства, передбаченого п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України, як повторного:

а) повторність умисного вбивства, яке не пов'язане із засудженням суб'єкта за раніше вчинений злочин потребує окремої кваліфікації першого умисного вбивства за тією статтею КК України, якою воно передбачене та кваліфікації наступного умисного вбивства вже як повторного, передбаченого п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України;

б) повторність умисного вбивства, яке пов'язане із засудженням суб'єкта за раніше вчинений злочин, потребує кваліфікації лише як повторного умисного вбивства, передбаченого п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України. ;

– положень науки кримінального права щодо доцільності проведення систематичних пошуків удосконалення кримінально-правової охорони життя людини;

– тверджень про те, що найбільш вживаними у теорії кримінального права та у практичній діяльності судових та правоохоронних органів є тільки два види сукупності, а саме реальна та ідеальна.

Окрім наведеного у результаті проведеного О. Г. Скоком дослідження, *дістали подальшого розвитку*:

– позиція, що для виокремлення умисного вбивства у КК України та його видів, доцільно виходити із визначення основного безпосереднього об'єкту на який посягає цей злочин, а саме життя особи;

– положення щодо відсутності в умисному вбивстві, передбаченому п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України пенітенціарного рецидиву;

– твердження, що умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони, коли особа одночасно перебувала у стані сильного душевного хвилювання необхідно кваліфікувати виключно за ст. 118 КК України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що отримані результати можуть бути застосовані як у подальших наукових розробках і дослідженнях, так і в практичній діяльності, зокрема:

– у *правотворчості* – як основа для розробки законопроектів щодо покращення стану кримінально-правової охорони життя людини та кваліфікації множинності злочинів;

– у *правозастосовній діяльності* – для удосконалення практики застосування кримінально-правових норм про множинність умисних вбивств судовими та правоохоронними органами;

– у *науковій роботі* – при подальшому дослідженні проблеми законодавчого забезпечення охорони життя та здоров'я людини;

– у *навчальному процесі* – як допоміжний матеріал в освітньому процесі при викладанні навчальних дисциплін «Кримінальне право» та «Кваліфікація злочинів»).

Повнота викладу в опублікованих працях наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Положення, рекомендації та висновки, зазначені у дисертації, викладені у семи наукових працях, серед яких чотири статті у наукових фахових виданнях України з юридичних наук, одна – у періодичному науковому зарубіжному виданні за профілем дисертації, а також двоє тез виступів на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях.

Наукові публікації дисертанта свідчать про його послідовну роботу над розв'язанням поставленого наукового завдання на протязі 2018-2020 років. У публікаціях достатньо відображені всі розділи дисертаційної роботи.

Також слід зазначити, що результати дисертаційного дослідження достатньо апробовані.

Оформлення дисертації. Дисертація С. Г. Скока оформлена згідно з нормативними вимогами і стандартами, які передбачені для такого виду досліджень. Робота написана державною мовою з дотриманням наукового стилю, що оптимально поєднує складові представленого дослідження. Положення, висновки та пропозиції, що містяться в науковій праці, характеризуються завершеністю, аргументованістю та послідовністю.

Слід зазначити, що автореферат дисертації повністю відображає зміст основних положень дисертації.

У цілому позитивна оцінка проведеного дослідження не виключає можливості та необхідності зазначити про певні зауваження, що можуть слугувати підґрунтям для дискусії під час публічного захисту.

1. У дисертації міститься перелік умовних скорочень, що є цілком слушним, проте, у тексті роботи окремі загальноприйняті скорочення вживаються по-різному, наприклад КК або КК України. Іноді зустрічаються помилки у іменах та по-батькові окремих вчених, а також інші орфографічні помилки.

2. Більш чіткого формулювання потребує твердження автора, винесене у елементи наукової новизни, у якому зазначається, що дисертантом «удосконалено ... положення науки кримінального права щодо доцільності проведення систематичних пошуків удосконалення кримінально-правової охорони життя людини». В той же час, зі змісту дисертації важко зрозуміти, у чому ж полягає згадане вище удосконалення? Що ж саме нового привнесено автором у згадане вище питання?

3. Підводячи підсумки проведеного аналізу законодавства окремих зарубіжних країн, а також у п. 2 загальних висновків дисертації, автор наголошує на тому, що українському законодавцю доцільно врахувати досвід КК Республіки Білорусь стосовно поділу рецидиву на небезпечний та особливо небезпечний, проте у тексті дисертації не наводиться ніякої аргументації на

користь такого рішення.

4. Розглядаючи проблемні питання призначення покарання при множинності умисних вбивств, автор акцентує увагу на тому, що це стосується скорочення різниці між мінімальними та максимальними межами покарання у вигляді позбавлення волі, передбаченими санкцією ч. 2 ст. 115 КК України. На думку дисертанта, таке скорочення можливо за рахунок збільшення нижньої межі покарання за вбивство, поєднане із іншими злочинами, з восьми до чотирнадцяти або п'ятнадцяти років позбавлення волі. Разом з тим, питання удосконалення санкцій не повністю корелює із питанням призначення покарання, в тому числі при множинності умисних вбивств. Так, цілком слушні пропозиції автора повинні ґрунтуватися на результатах опитування різних фокус-груп, вивченні судової практики, а також як мінімум двох докторських дисертацій з кримінального права, що присвячені побудові кримінально-правових санкцій: О. О. Книженко «Теоретичні засади встановлення санкцій у кримінальному праві» (2011 р.) та Н. А. Орловської «Санкції кримінально-правових норм: засади та принципи формування» (2012 р.).

5. У п. 7 загальних висновків дисертації автор проголосив, що вітчизняним законодавцем вбивство віднесено до найбільш небезпечного виду злочинних посягань. Відповідно, вчинення посягання на життя людини у множинності з іншими злочинами, представляє ще більшу загрозу суспільним відносинам, що викликано багатоб'єктним характером аналізованого виду вбивства, його поширеністю і рядом інших факторів, що свідчить про високий ступінь соціальної обумовленості відповідальності за даний вид посягання.

У зв'язку із цим під час захисту дисертанту варто відповісти на питання щодо змісту словосполучення «високий ступінь соціальної обумовленості» та чи є безпосереднім об'єктом умисного вбивства життя людини чи, все ж таки, суспільні відносини щодо захисту життя людини?

Проте, зроблені зауваження стосуються дискусійних питань чи певної незавершеності або неповноти розгляду окремих проблем і є запорукою наукової дискусії під час захисту. Вони не впливають на науковий рівень

дисертації, не піддають сумніву основні наукові результати, отримані автором.

Загальний висновок.

Ознайомлення з дисертацією Скока Сергія Георгійовича дозволяє зробити висновок про актуальність теми проведеного ним дослідження, його наукову новизну, обґрунтованість і достовірність сформульованих висновків та пропозицій, теоретичну і практичну значимість її основних положень.

Виходячи з вищевикладеного вважаю, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю та достовірністю, науковою та практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертантом наукових працях, а також за оформленням дисертація Скока Сергія Георгійовича «Проблеми множинності злочинів при кваліфікації умисних вбивств» є завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має суттєве значення для науки кримінального права, вона відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами), основним вимогам до дисертацій та авторефератів дисертацій та іншим керівним документам Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент –

доцент кафедри кримінального права і криминології факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

Дмитро КОНДРАТОВ